

УДК 336.71 (477): 330.142.22

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА ЕФЕКТИВНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Нежурін М.Ю., Подчесова В.Ю.

Харківський інститут банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України

У статті висвітлено основні аспекти діяльності банків з іноземним капіталом на території України. Розглянуто їх розвиток та взаємодію за останні роки. Запропоновано напрями покращення діяльності банківської системи України через іноземний капітал.

Ключові слова: банківська система, іноземні інвестиції, іноземний капітал, глобалізація.

Постановка проблеми. Одним із основних чинників економічного прориву, який досягався багатьма країнами за останні роки, є інвестиції, залучення яких, як правило, відбувалися при виконанні двох ключових умов. А саме – це лібералізація капіталу, що полегшує процес залучення іноземних капіталів та проведення виваженої економічної політики, яка робила інвестиції в країну більш вигідними та перспективними. Вплив іноземного капіталу все більш відчутний на всіх рівнях економіки нашої країни, беручи до уваги як соціальну сферу життя населення так і банківський сектор економіки, який сьогодні є досить залежний від світових економічних коливань, різноманітних глобалізаційних процесів та процесів інтеграції в світовий фінансово-економічний простір. Розвиток світової економіки базується на процесах широкомасштабної трансформації банківського капіталу, що в свою чергу призводить до інтеграції закордонного банківського капіталу в вітчизняну банківську систему, що створює певні переваги для одних країн та недоліки або можливість їх виникнення для інших. Саме тому дослідження руху іноземних капіталів в банківській системі є досить важливим питанням в розвитку сучасної світової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням впливу іноземного капіталу на функціонування банківської системи та руху іноземних інвестицій присвячені наукові праці такими зарубіжних науковців, як А. Вернікової, М. Лебедевої, П. Почвела, А. Шлейфера та українських учених – С. Андроса, В.

Ващенко, О. Каширіна, М. Лапішко, Т. Романьока, О. Сугоняка, І.Філонова, В. Фурсова, В. Хиленка та інших. Однак, навіть враховуючи той факт, що велика кількість вчених придає значну увагу актуальності дослідження даної тематики, водночас постає досить велика кількість питань та напрямів дослідження впливу іноземного капіталу на подальший розвиток банківської системи країни.

З огляду на це, метою статті є дослідження впливу іноземного капіталу на функціонування банківської системи України на основі розгляду та аналізу значної частки іноземних банків, представлених в Україні.

Основні результати дослідження. На початковому етапі входження іноземних банків на український ринок їх діяльність переважно стосувалась обслуговування цільових клієнтів з країн нерезидентів та спекулятивної діяльності з ОВДП. Але вже з 2006 р. банки з іноземним капіталом переорієнтувались на роздрібний ринок, найбільшою мірою на споживче та іпотечне кредитування. Головними передумовами такого перепрофілювання стало надходження до країни імпортованих товарів і послуг та, водночас, значне підвищення платоспроможності населення. Залежно від глибини проникнення іноземного капіталу в банківський сектор можна виділити три групи країн. Перша група включає розвинуті країни, у фінансових системах яких практично немає іноземних банків. Наприклад, у США, Німеччині, Швейцарії та Японії частка активів іноземних банків не перевищує 5-8%. До другої групи належать країни з фактично повним іноземним

контролем національного банківського сектору (Непал, Бахрейн, Йорданія, Ботсвана). До третьої групи включаються країни з рівнем присутності іноземних банків у межах від 15 до 80% [1, с.32]. Саме в цю групу і входить Україна.

Розглянемо частку іноземного банківського капіталу в загальній структурі банківської системи України за останні три роки, представлену в таблиці 1

З наведеної таблиці можна зробити висновок, що за останній рік суттєвих структурних змін в розрізі кількості іноземних банків не відбулось, але частка іноземного капіталу досить суттєво зменшилась. До того ж, аналізуючи рівень іноземного капіталу станом на 01 вересня 2013 року, слід сказати, що він складає 33,8%, у порівнянні з його станом на початок 2013 року він складав 39,5%, що свідчить про

Таблиця 1

Структура вливань іноземного капіталу в банківську систему України

Назва показника	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	Відхилення (+/-; п.п.) звітної періоду до	
				2010/2011	2011/2012
Кількість банків за Реєстром	194	198	176	+4	-22
Кількість банків, що знаходиться у стадії ліквідації	18	21	22	+3	+1
Кількість банків, що мають банківську ліцензію НБУ на здійснення банківської діяльності	176	176	176	0	0
з них: з іноземним капіталом	55	53	53	-2	0
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	20	22	22	+2	0
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	40,6	41,9	39,5	+1,3	-2,4

Таблиця 2

Вихід іноземних банків з українського ринку [4, с. 119]

Рік	Банк	Стратегія виходу з українського ринку
2009	Home Credit Bank (Чехія)	Продаж дочірнього банку «Хоум Кредит Банк Україна» кіпрському «Platinum Bank» приблизно за 43 млн дол
2009	Dresdner Bank (Німеччина)	Ліквідація представництва в Києві внаслідок купівлі материнської компанії в Німеччині банком Commerzbank
2010	Ренесанс Капітал (Росія)	Продаж роздрібного відділення групі СКМ Р. Ахметова
2011	Bank of Georgia (Грузія)	Продаж 80% української дочірньої компанії за 9,6 млн дол. (щоб увійти на український ринок, інвестори витратили 81,7 млн дол.)
2011	Swedbank (Швеція)	Згорання роздрібного сегменту, продаж портфеля «Дельта Банку» у зв'язку з напруженою ситуацією з проблемними кредитами
2012	Credit Europe Bank (Нідерланди)	Згорання роздрібного сегменту, лише одне відділення для роботи з бізнесом.
2012	SEB Group (Швеція)	Продаж роздрібного сегменту українському «Євробанку» за 20-30 млн. дол. (працює в Україні під назвою «Фідобанк»)
2012	Volksbank (Австрія)	Продаж українських активів «Сбербанку Росії» за 505 млн євро
2012	Банк Форум (Commerzbank) (Німеччина)	Продаж українського дочірнього банку «Форум» українському «Смарт-Холдингу» В. Новіцького за 56-93 млн дол., що вдвічі дешевше за його реальну вартість
2012	Societe Generale (Франція)	Викуп портфелю авто кредитів дочірніх компаній групи «ПростоФінанс» та «ПроФінБанк» за 87 млн дол. російським Альфа-Банком»

досить суттєве зменшення частки іноземного капіталу, а саме аж на 5,7%. Це досить значні зрушення в напрямку відтоку іноземного капіталу, що не можуть не призвести до ряду вагомих змін до банківського сектору країни. Наприклад, відпливу такого іноземного гіганту, як шведської банківської групи SEB протягом 2012 року, що була своїм родом іноземним фінансовим супермаркетом і включала в спектр своїх задач банківські послуги та послуги страхування. Банківська група зійшла з арені банківського ринку України, а страхова компанія залишилась. До того ж, протягом 2012 року в іноземному капіталі, що був присутній в банківській системі України, пройшла черета досить суттєвих змін, що вплинула як на діяльність іноземних банків так і на управлінський склад.

Більш детальна інформація за останні роки представлена в таблиці 2.

Крім зазначених в таблиці банків, також припинили свою діяльність на території України та вийшли з вітчизняного банківського сектору такі відомі фінансові корпорації, як HSBC (Велика Британія), Bayerische Landesbank (Німеччина) та Kookmin Bank (Південна Корея) [4, с. 119].

Науковці та експерти називають багато чинників та факторів, що вплинули на швидкий вихід іноземних банків з українського фінансового ринку. Їх можна класифікувати в наступні три групи: внутрішньоекономічні (незначне зростання реальних доходів населення, висока частка неповернень зумовлює високі витрати на роботу колекторів, низька платоспроможність корпоративних позичальників та інші), внутрішньорегуляторні (нестабільна політична ситуація, недосконале законодавство в сфері захисту іноземних інвесторів та інші) та зовнішньоекономічні (підвищення вартості ресурсів на європейському ринку капіталів, у зв'язку з чим материнським групам не вистачає ресурсів для покриття збитків за проблемними боргами Європи та інші). Все це і призводить на сьогоднішній день до стрімкого виходу з вітчизняного ринку слабких іноземних установ.

Сьогодні аналізуючи економічну ситуацію в Україні та, зокрема банківських

ринку, можна зазначити, що іноземний капітал у вітчизняній фінансовій системі відіграє ключову роль. Слід звернути увагу на вплив кожної з держав на банківську систему України через відповідні установи та капітал цих держав. Розглянемо окремі статистичні дані за 2012 рік, представлені в таблиці 3.

Таблиця 3

Присутність іноземного капіталу в розрізі країн

Країна	Статутний капітал станом на 1 січня 2012 р.	Частка країни в іноземному капіталі банківської системи України
Російська Федерація	15787673 тис. грн.	30,28%
Кіпр	10917965 тис грн.	20,94%
Австрія	8585009 тис. грн.	16,47%
Франція	7528585 тис грн.	14,44%
Швеція	6115328 тис грн.	11,73%
Нідерланди	2389457 тис грн.	4,58%
Німеччина	816404 тис грн..	1,57%

З отриманих даних прослідковується залежність банківської системи України від таких країн, як Російська Федерація, Кіпр, Австрія, Франція, Швеція, Нідерланди та Німеччина. Найбільшу частину серед представлених країн займає Російська Федерація, іноземний капітал якої сягає 30,28% і представлений такими банками, як ПАТ «Альфа банк» (19,9% капіталу – Росія, 80,1% – Кіпр), АТ «БМ Банк», ПАТ «ВіЕйБі банк», АТ «ВТБ Банк», АКБ «Енергобанк», АТ «Петрокоммерц-Україна», ПАТ «Промінвестбанк», АТ «Русский Стандарт», АТ «Дочірній банк «Сбербанку Росії» та ПАТ Банк «Траст». За офіційними даними з кожним роком Росія все більш наполегливіше впливає в нашу країну свій капітал та займається обслуговуванням величезних державних та приватних підприємств. Наприклад АТ «Дочірній банк «Сбербанку Росії» на сьогоднішній день обслуговує таких клієнтів як ПАТ «Укртелеком», ДП «Південна залізниця» та інших, пропонуючи спектр послуг, який вітчизняні банки не в змозі запропонувати.

А тому, в умовах сьогодення, одним із

найважливіших завдань для ефективного розвитку банківської системи України є розробка реальних практичних рекомендацій щодо визначення оптимальної частки зарубіжного капіталу в структурі капіталу українських банків, яка б, з одного боку, створювала здорове конкурентне середовище для вітчизняних банків і сприяла інтеграції національної фінансово-банківської системи у світовий фінансовий простір, а з іншого – не завадала нищівного удару її стабільності.

Надходженню іноземного капіталу на український ринок банківських послуг сприяють непередбачувано високе зростання попиту на банківські послуги, низька конкуренція, слабкість національних банків, достатньо високі темпи інфляції, внаслідок чого останнім важко залучати дешеві ресурси. Присутність у їх числі респектабельних інституційних фондів дозволить підвищити ефективність роботи української банківської системи, а також ступінь її залученості у глобальне фінансове поле.

Висновки. Залучивши іноземного інвестора, вітчизняні банки одержують низьку перевагу, зокрема: простіший вихід на міжнародні ринки запозичень та відносно низьку вартість зовнішніх ресурсів, вирішення проблеми капіталізації, впровадження сучасних технологій управління й продажу, підвищення рівня корпоративної культури тощо. Але, з усіма перевагами, є й ціла низка недоліків: несподіване коливання економіки, можливість втрати суверенітету в сфері реалізації грошово-кредитної політики, неконтрольованість

притоку та відтоку капіталу з економіки нашої держави тощо.

Тому, з метою уникнення таких негативних наслідків, Національному банку України потрібно проводити досконалий моніторинг за діяльністю іноземних банків та мінімізувати можливість впливу іноземного капіталу на банківську систему України, встановити ліміти щодо частки присутності іноземного капіталу в статутному фонді комерційних банків, створити механізми регулювання притоку капіталу іноземних інвесторів, його рівня і якості в банківській секторі України, запровадити механізми зниження ймовірних ризиків для української банківської системи в умовах зростання участі іноземного капіталу в економіці України тощо.

На нашу думку чіткий моніторинг та контроль на всіх рівнях присутності іноземного капіталу в українській банківській системі є обов'язковим. Іноземний капітал для нашої країни відкриває нові можливості, адже, в першу чергу, він має сприяти розвитку економіки країни в цілому, а тому, ймовірніше краще, щоб він був присутній в якості частини в капіталі вітчизняного банку, ніж як самостійний елемент. Тому альтернативним рішенням для покращення впливу іноземного капіталу на банківську систему може стати зменшення кількості банків зі 100-в іноземним капіталом. На даному етапі для подальшого розвитку економіки дослідження та вирішення даної проблеми є досить актуальним та важливим на всіх рівнях її прояву.

Список літератури:

1. Андрос С., Хиленко В. Інституційні, мікро- та макроекономічні наслідки участі іноземного капіталу в банківському секторі / С. Андрос, В. Хиленко. – Банківська справа. – 2012, №4 – С. 31-41.
2. Ващенко В. Участь держави в капіталі банків України / Ващенко В. – Вісник УБС НБУ. – 2012, №3. – С. 144-148.
3. Івасів І. Вплив іноземних банків на банківську систему України / І. Івасів, Р. Корнилюк. – Вісник НБУ. – 2011, №10. – С. 84-91.
4. Романьок Т. Іноземне інвестування в банківському секторі України: стан та перспективи розвитку / Романьок Т. – Банківська справа. – 2013, №1 – С. 110-121.
5. Філонова І. Вплив іноземного капіталу на конкурентне середовище національного ринку банківських послуг / І. Філонова, М. Лапішко. – Економічна наука. – 2012, №5 – С. 53-57.
6. Філонова І. Функціонування іноземного капіталу у банківській системі України в умовах фінансової нестабільності / І. Філонова – Актуальні проблеми економіки. – 2011, №6. – С. 221-225.
7. Фурсова В., Каширіна О. Рейтингова система оцінки фінансової стабільності банків з іноземним капіталом як інструмент підвищення надійності банківської системи / В. Фурсова, О. Каширіна. – Вісник НБУ. – 2011, №9. – С. 33-41.
8. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>.

Нежурин М.Ю., Подчесова В.Ю.

Харьковский институт банковского дела

Университета банковского дела Национального банка Украины

ВЛИЯНИЕ ИНОСТРАННОГО КАПИТАЛА НА ЭФФЕКТИВНОЕ ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

Резюме

В статье освещены основные аспекты деятельности банков с иностранным капиталом на территории Украины. Рассмотрено их развитие и взаимодействие за последние годы. Предложены направления по улучшению деятельности банковской системы Украины через иностранный капитал.

Ключевые слова: банковская система, иностранные инвестиции, иностранный капитал, глобализация.

Nezhurin M.Yu., Podchesova V.Y.

Kharkiv Institute of Banking UB NBU

IMPACT OF FOREIGN CAPITAL ON THE EFFECTIVE OPERATION OF UKRAINIAN BANKING SYSTEM

Summary

The paper highlights the main aspects of banks with foreign capital in Ukraine. Consider their development and cooperation in recent years. Propose the directions to improving the performance of the banking system of Ukraine through foreign capital.

Key words: banking, foreign investment, foreign capital, globalization.